

Розділ IV. ПРОБЛЕМИ БОРОТЬБИ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ ТА ПРАВООХОРОННА ДІЯЛЬНІСТЬ

DOI: 10.33766/2524-0323.99.226-242

УДК: 343.985

Бондар В. С., кандидат юридичних наук, доцент, декан факультету № 2 (підготовки фахівців для органів досудового розслідування) Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка (м. Івано-Франківськ, Україна)
e-mail: bondarlivd@gmail.com

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-1552-4555>

Яковенко М. О., кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри організації правоохоронних та судових органів факультету № 1 (підготовки фахівців для органів кримінальної поліції та превентивної діяльності) Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка (м. Івано-Франківськ, Україна)
e-mail: yakovenkomo@ukr.net

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-6485-8095>

ПРО ЗАВДАННЯ ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В УМОВАХ ПОДОЛАННЯ НАСЛІДКІВ АГРЕСІЇ РФ НА ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ: ДО ПОСТАНОВКИ ПРОБЛЕМИ

Стаття присвячена діяльності органів досудового розслідування в умовах подолання наслідків агресії РФ на деокупованих територіях. Розглянуто ключові аспекти організації діяльності підрозділів слідства та дізнання в частині проведення стабілізаційних заходів. Проаналізовано нормативне регулювання відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження. Розроблено відповідні організаційно-тактичні рекомендації, а також теоретичні положення, спрямовані на вдосконалення нормативно-правового регулювання досліджуваного інституту.

Проаналізовано ефективність запроваджених змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану. Констатовано, що існуючий механізм відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження та діяльності органів досудового розслідування на деокупованих територіях потребує вдосконалення.

Висвітлено питання взаємодії органів досудового розслідування з підрозділами, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність. Систематизовано процесуальні та організаційні форми взаємодії слідчого з оперативними підрозділами з урахуванням особливостей досудового розслідування, що провадиться в умовах воєнного стану.

Обґрунтовано, що під час відновлення кримінальної юстиції на звільнених територіях, крім слідчо-оперативних груп, мають бути створені спеціальні інвентаризаційні комісії, до складу яких можуть входити працівники органів прокуратури (процесуальні керівники), керівники органів досудового розслідування (їх заступники), представники органів Державного бюро розслідувань, працівники підрозділів інформаційно-аналітичного забезпечення та режимно-секретних відділів.

© Бондар В. С.,

Яковенко М. О., 2022

Розкрито питання щодо забезпечення принципу невідворотності покарання та розслідування кримінальних правопорушень, що вчинялися в період окупації як з боку комбатантів військ російської федерації, так і звичайними місцевими мешканцями.

Проаналізовано особливості обстеження приміщень, у яких розташовувалися так звані «органи поліції» чи «комендатури». Охарактеризовано значення документів, виданих окупаційною владою, як джерел криміналістично значущої інформації.

Розглянуто аспекти, пов'язані з проведенням перевірок щодо причин смерті людей, померлих у період тимчасової окупації. Запропоновано залучення представників закладів охорони здоров'я та спеціальних груп, які виконують гуманітарну місію, спрямовану на вилучення тіл (останків) померлих (загиблих).

Ключові слова: взаємодія, відновлення матеріалів кримінального провадження, деокупація, досудове розслідування, орган досудового розслідування, слідчий, оперативний підрозділ.

Постановка проблеми. Законом України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану» від 14 квітня 2022 року № 2201-IX Розділ IX-1 КПК України доповнено ст. 615-1 «Відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження в умовах воєнного стану». Дані питання актуалізувалися в Україні через збройну агресію російської федерації. Водночас, станом на сьогодні триває деокупація, реінтеграція та відновлення територіальної цілісності України, захисту прав та інтересів громадян України, подолання наслідків і відшкодування шкоди, завданої державі Україна, її громадянам та юридичним особам у зв'язку зі збройною агресією та тимчасовою окупацією російською федерацією частини території України.

Проте, механізм відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження та діяльності органів досудового розслідування на деокупованих територіях потребує розробки з наукових позицій.

Станом на 16 вересня 2022 року Міністерством внутрішніх справ (далі – МВС) на Харківщину спрямовано більше однієї тисячі працівників поліції. Особовий склад зосереджено за основними напрямками поблизу населених пунктів: Балаклея, Ізюм, Шевченкове, Вовчанськ. Організовано 16 пунктів контролю та 21 блок-постів. Створено більше 30 слідчо-оперативних груп (далі – СОГ), діяльність яких спрямована на виявлення та документування кримінальних правопорушень, вчинених під час окупації, як з боку представників окупаційних військ, так і громадян України. У період менше ніж за тиждень органами досудового розслідування Національної поліції України було розпочато 204 кримінальні провадження, пов'язаних із вчиненням військових злочинів та колабораційною діяльністю окремих громадян України.

Далі. Доктриною визначено, що основною умовою реалізації змагальності у кримінальному провадженні є забезпечення процесуальної рівності сторін, що не потребує наділення обвинувачення та захисту однаковими процесуальними правами, але вимагає дотримання балансу процесуальних можливостей

сторін кримінального провадження. Проте запропонований законодавцем механізм відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження не гарантує особі ефективної реалізації її конституційного права на судовий захист, не відповідає критеріям справедливості та співмірності (пропорційності), не забезпечує справедливого балансу між публічними інтересами (інтересами органів досудового розслідування) та приватними інтересами (інтересами потерпілого та сторони захисту), дотримання вимог процесуальної дієвості та ефективності, швидкості процесу. Процесуальні можливості потерпілого та захисника щодо складання відповідного клопотання не забезпечують реалізацію змагальності у кримінальному провадженні в повному обсязі, крім того, є невизначеними строки та порядок розгляду клопотання.

Теоретичні та практичні аспекти діяльності органів досудового розслідування в умовах спеціальних правових режимів та відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження є одним із найбільш досліджених та одночасно дискусійних питань у науках кримінально-правового циклу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемні питання загальних положень досудового розслідування взагалі та в умовах спеціальних правових режимів зокрема досліджувалися в працях відомих учених і практиків: І. В. Глювюк [3, с. 3-8], А. Я. Дубинського, О. С. Захарової [4, с. 120-125], О. О. Кіпера, О. Ф. Кобзаря, С. С. Кудінова, О. В. Лазукової [9], В. В. Навроцької [11, с. 221-231], А. Б. Романюка, Г. В. Тетерятник [1; 19], Є. А. Ткаченко [20, с. 171-183], М. А. Погорельського, В. В. Топчія та інших учених, проте питання вдосконалення механізму організації діяльності органів досудового розслідування на деокупованих територіях спеціальним дослідженням не піддавалися, а такий специфічний вид провадження, як відновлення втрачених матеріалів, потребує удосконалення процесуальної форми.

Формулювання цілей. Метою статті є виявлення проблемних питань організації органів досудового розслідування в умовах подолання наслідків агресії російської федерації на деокупованих територіях і нормативного регулювання відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження та формування відповідних організаційно-тактичних рекомендацій, а також теоретичних положень, спрямованих на вдосконалення нормативного регулювання відповідного кримінального процесуального інституту.

Виклад основного матеріалу. Зазначимо, що до *процесуальних форм* взаємодії органів досудового розслідування з уповноваженими оперативними підрозділами, на нашу думку, слід віднести:

1) письмове доручення слідчого, дізнавача, прокурора відповідним оперативним підрозділам органів Національної поліції, органів безпеки, Національного антикорупційного бюро України, органів Державного бюро розслідувань, органів Бюро економічної безпеки України, органів Державної прикордонної служби України, органів, установ виконання покарань та слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України (ч. 3 ст. 40-1, ч. 4 ст. 40, ч. 3 ст. 41 КПК України), письмове доручення детектива або прокурора Спеціалізо-

ваної антикорупційної прокуратури (ч. 1 ст. 41 КПК України) підрозділу детективів, оперативно-технічному підрозділу та підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України про проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій: а) за місцем проведення досудового розслідування (пп. 3, 4, 5, 17, 19 ч. 2 ст. 36, п. 3 ч. 2 ст. 40 КПК); б) поза місцем проведення досудового розслідування (ч. 6 ст. 218 КПК). Законодавець у ст.ст. 40, 40-1 та ст. 41 КПК України не визначає жодних обмежень щодо переліку слідчих та негласних слідчих (розшукових) дій, які можуть бути доручені працівникам оперативних підрозділів. Проте такі обмеження містяться в інших положеннях кримінального процесуального законодавства¹. Тому слідчий або дізнавач, перш ніж надавати доручення щодо проведення відповідної слідчої (розшукової) дії, повинен встановити, чи не порушує таке доручення положень закону. Водночас, з огляду на правові позиції Верховного Суду, можна зробити висновок, що слідчі (розшукові) дії можуть проводитись виключно слідчим, дізнавачем або прокурором у тих випадках, коли існує пряма вказівка на таких учасників кримінального провадження, а передоручати їх проведення оперативним підрозділам не допускається. Зрозуміло, що подібний висновок протирічить практиці залучення працівників оперативних підрозділів до відповідних слідчих (розшукових) дій. Через це кримінальне процесуальне законодавство має бути вдосконалено. Початком даної форми взаємодії є момент отримання доручення, а закінченням – виконання в указаний у дорученні строк.

Ситуація із залученням працівників оперативних підрозділів до негласних слідчих (розшукових) дій є дещо іншою. Згідно з ч. 6 ст. 246 КПК України, проводити НС(Р)Д має право слідчий, який здійснює досудове розслідування кримінального правопорушення, або за його дорученням – уповноважені оперативні підрозділи відповідних органів правопорядку. На відміну від гласних слідчих (розшукових) дій, у КПК України існує пряма вказівка на можливість самостійного проведення оперативними підрозділами негласних слідчих (розшукових) дій. Порядок надання і виконання доручень регламентується розділом III «Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні» [16].

У кримінальних провадженнях доручення слідчого можуть обіймати вирішення таких завдань:

щодо проведення слідчих (розшукових) дій та здійснення тимчасового доступу до речей і документів, встановлення:

---

¹ При тому об'єднана палата Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду у своїй постанові пояснила, що за змістом ч. 1 ст. 236 КПК України виконання ухвали слідчого судді про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи покладається особисто на слідчого чи прокурора і не може бути доручене в порядку п. 3 ч. 2 ст. 40 КПК України відповідним оперативним підрозділам (навіть якщо вони включені в групу слідчих або прокурорів). Якщо обшук проводять інші особи, окрім слідчого та прокурора, то слід вважати суттєвим порушенням умов обшуку, результати такого обшуку, відповідно до вимог статей 86, 87 КПК України, не можуть бути використані при прийнятті процесуальних рішень і суд не може посилається на них, як на доказ, при ухваленні обвинувального вироку (Постанова ОП ККС ВС у справі № 663/820/15-к (провадження № 51-2075кмо20).

- повних анкетних даних, адреси реєстрації та фактичного проживання, номерів мобільних телефонів (можливо додаткових) особи, яка в матеріалах НС(Р)Д проходить під певним ім'ям або використовує мобільний телефон із певним номером або особи, на яку зареєстрована відповідна банківська картка;
- номерів кримінальних проваджень, зареєстрованих за фактами вчинення злочинів певними особами;
- місцезнаходження адреси мешкання та реєстрації, а також даних щодо перебування на тимчасово окупованій території, у зоні проведення бойових дій;
- встановлення анкетних даних близьких родичів, місця їх мешкання та реєстрації, даних щодо перебування на території, підконтрольній владі України;
- здійснення моніторингу інтернет-ресурсів на факти виявлення аудіо-, відеофайлів, які містять інформацію про протиправну діяльність певних осіб;
- наявності рухомого та нерухомого майна у власності особи, яка здійснює кримінальну протиправну діяльність, та фактичного місця її проживання;
- місць, де особи, які здійснюють кримінальну протиправну діяльність, можуть зберігати предмети та речі, які потенційно матимуть значення під час здійснення досудового розслідування в даному кримінальному провадженні;
- осіб, яким відомо причетність підозрюваного до вчинення кримінального правопорушення, що розслідується в даному кримінальному провадженні;
- осіб, яким відомо про зв'язки підозрюваного з працівниками органів правопорядку, залучених до механізму протиправної діяльності;
- інформації про вихідні, вхідні з'єднання та смс-повідомлення із зазначеним адрес базових станцій, азимутів приймання та номерів телефонів, з якими встановлювався зв'язок за певний період визначених абонентських номерів;
- мобільних номерів телефонів, якими користується посадова особа певного органу правопорядку;
- перевірку правомірності дій заявника (право власності на предмет правочину) в частині відчуження щодо предмету правочину;
- IMEI коду та номерів учасників з'єднань, дати, часу, типу (вихідні, вихідні дзвінки, SMS, MMS, GPRS, переадресація), тривалості з'єднання (у тому числі нульових з'єднань) певних абонентських номерів;
щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій
- виконання ухвал слідчого судді Апеляційного суду та проведення НС(Р)Д (наприклад, зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, аудіо-, відео контроль особи, візуальне спостереження за особою та річчю);
- складання за результатами проведення НС(Р)Д протоколів з додатками, які, згідно з вимогами до ст. 104 КПК України, повинні містити конкретну послідовність дій, отримані в результаті процесуальної дії відомості, важливі для конкретного кримінального провадження (складання стенограм аудіозаписів);
- інформування у разі виявлення під час НС(Р)Д обставин, які мають значення для кримінального провадження або вимагають нових процесуальних рішень слідчого (дознавача) або прокурора;
- планування, підготовка та реалізація окремо взятих слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, тактичних операцій та виконання заходів забезпечення кримінального провадження. Причому, кожного, хто бере

участь у слідчій (розшуковій) дії чи іншій процесуальній дії, необхідно обов'язково вказувати в протоколі, яким фіксується його перебіг (п.1 ч.3 ст. 104 КПК України);

– забезпечення взаємодії при зупиненні досудового розслідування, зокрема здійснення розшуку підозрюваного оперативним підрозділом (ч.3 ст. 281 КПК України): про заведення справи облікового нагляду на підозрюваного, у рамках якої здійснити розшукові заходи, спрямовані на встановлення місцезнаходження та зв'язків підозрюваного;

– безпосереднє проведення негласних слідчих (розшукових) дій уповноваженими оперативними підрозділами Національної поліції (частина 6 статті 246 КПК України): моделювання ситуації, у якій в оточенні певної особи утворилося б враження про реально вчинений злочин тощо;

2) залучення до участі в слідчій (розшуковій) дії та іншій процесуальній дії посадової особи іншого органу досудового розслідування (співробітника оперативного підрозділу);

3) проведення досудового розслідування слідчою групою (ч. 4 ст. 38 КПК). У цьому випадку оперативне супроводження забезпечується протягом здійснення кримінального провадження.

Необхідність взаємодії, як правило, виникає під час вирішення питання щодо відкриття кримінального провадження за оперативними матеріалами; реєстрації матеріалів в ЄРДР, а також при створенні у встановленому порядку СОГ для розслідування найбільш складних та великих за обсягом кримінальних проваджень, а також тяжких та особливо тяжких злочинів, учинених в умовах неочевидності, кримінальних правопорушень, які набули суспільного резонансу або учинені на території декількох адміністративно-територіальних одиниць України, міжвідомчих слідчих груп під час дії воєнного стану [2, с. 190-206].

У зв'язку з наведеним вище, пропонуємо наступне.

1. До слідчо-оперативних груп включити працівників структурних підрозділів слідства (дівзнання) та кримінальної поліції, які до 24 лютого 2022 року працювали в складі відповідних територіальних органів поліції, що обслуговували вищезазначені території, за умови якщо ці поліцейські продовжили проходити службу на відповідних посадах в органах поліції. Якщо вказані співробітники були переведені до інших територіальних органів поліції, тоді їх слід відрядити, а зазначена група має бути створена як міжрегіональна, за правилами, передбаченими Інструкцією з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні, затвердженою наказом МВС № 575 від 7 липня 2017 року. Підставою створення такої СОГ має бути наказ Голови Національної поліції України або його заступника – начальника Головного слідчого управління. Контроль за її роботою покладатиметься на Головне слідче управління Національної поліції України. Переконані, такий підхід має бути запроваджений через те, що залучення кадрів, які добре орієнтуються в оперативній обстановці на конкретних територіях, позитивно позначиться на якості роботи цих груп.

2. На першому етапі відновлення кримінальної юстиції на деокупованих територіях вельми актуальним питанням є поновлення кримінальних проваджень, які з різних причин не закінчені та були залишені в захоплених окупантами приміщеннях.

Під втратою матеріалів кримінального провадження слід розуміти зникнення (загублення, знищення, викрадення) частини матеріалів провадження (справи) або всього провадження. Втратою матеріалів провадження потрібно вважати і втрату окремими документами ознак документів. Відновлення втраченого провадження може розглядатися як: 1) інститут процесуального права, регламентований розділом VII КПК України; 2) процес здійснення судочинства, залежно від юрисдикції; 3) конкретне провадження (матеріали провадження).

Якщо вести мову про відновлення втрачених матеріалів, як специфічний вид провадження, поява в КПК України даного інституту є позитивним кроком. Водночас доповнення Законом України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану» від 14 квітня 2022 року № 2201-IX Розділу IX-1 КПК України статтею 615-1 «Відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження в умовах воєнного стану» не забезпечило процесуальної рівності сторін кримінального провадження та її практичної реалізації в контексті забезпечення балансу процесуальних можливостей потерпілого та сторони захисту при поданні клопотання про відновлення, а також строків та порядку розгляду зазначеного клопотання. Зазначені недоліки піддані слушній критиці І. В. Гловюк [3, с. 3-8] та Г. К. Тетерятник [1].

Якщо вести мову про відновлення конкретних матеріалів провадження, то в процесі відновлення функціонування органів правопорядку на звільнених територіях (за умови проведення повного зачищення територій від противника, розмінування всієї прилеглої місцевості та після того, як буде здійснено відповідні поліцейські та контррозвідувальні заходи), крім слідчо-оперативних груп, мають бути створені **спеціальні інвентаризаційні комісії**, до складу яких можуть входити працівники органів прокуратури (процесуальні керівники), керівники органів досудового розслідування (їхні заступники), представники органів Державного бюро розслідувань (далі – ДБР), працівники підрозділів інформаційно-аналітичного забезпечення та режимно-секретних відділів. Після створення зазначеної комісії відразу має бути формалізований порядок, строки, форма і дата доповіді про результати проведення інвентаризації всіх тих матеріалів, що вірогідно будуть виявлені у зачищених приміщеннях відділів поліції, у тому числі в місцях колишнього розташування «органів правопорядку» окупаційної влади, які виконували поліцейські функції на момент окупації. Як свідчить практика, такими розташуваннями зазвичай є будівлі захоплених районних відділів поліції та Служби безпеки України (далі – СБУ) (Балаклея, Ізюм, Вовчанськ, Лиман).

Подальша робота цих комісій має відбуватися, відповідно до заздалегідь розробленого плану, з урахуванням положень Інструкції з організації обліку та

руху кримінальних проваджень в органах досудового розслідування Національної поліції України від 14 квітня 2016 № 296. Наведений план має бути погоджений відповідними керівниками органів прокуратури та досудового розслідування. У письмовому дорученні керівництва про проведення інвентаризації слід чітко визначити єдиний порядок виявлення, зберігання та систематизації знайдених матеріалів кримінальних проваджень і речових доказів.

Під час обстеження приміщень, де проводитиметься інвентаризація, слід мати на увазі, що за необхідності слідчим Національної поліції України або ДБР у будь-який момент може бути прийняте рішення про проведення огляду місця події, у ході якого підлягатимуть вилученню окремі документи та речові докази, що мають значення для досудового розслідування, а також ті, що мають відношення до вже розпочатих кримінальних проваджень щодо осіб, які, ймовірно, співпрацювали з окупаційною владою.

Під час роботи даної інвентаризаційної комісії мають також звертатися наявність кримінальних проваджень за Єдиним реєстром досудових розслідувань (далі – ЄРДР), списками, наданими підрозділом інформаційного забезпечення відповідних ГУНП, журналом – реєстром кримінальних проваджень та книгами обліку слідчої роботи кожного слідчого. У зв'язку з цим необхідно вивчати попередні акти інвентаризацій (у тому числі їх електронних примірників), супровідні листи, що відображають рух кримінальних проваджень (за умови, якщо їх вдалося евакуювати в паперовому вигляді або, принаймні, якщо вони збереглися на електронних носіях), журнали вихідної кореспонденції підрозділів документального забезпечення, режимних секретних підрозділів, контрольно-наглядові справи кримінальних проваджень (у тому числі їх електронних варіантів) та наглядових проваджень органів прокуратури (за їх згодою).

3. Наступним, не менш важливим питанням щодо повернення української правової системи на звільнених територіях, відповідно до законодавства України, є захист місцевих мешканців від протиправних посягань, відновлення порушених прав громадян та забезпечення принципу невідворотності покарання. Передусім йдеться про розслідування кримінальних правопорушень, що вчинялися в період окупації як з боку комбатантів військ російської федерації, так і звичайними місцевими мешканцями. Усі громадяни України, які перебували на окупованих територіях, мають бути попередньо опитані. У разі отримання інформації, що містить ознаки кримінального правопорушення, слідчим (дознавачем) невідкладно приймається рішення в порядку статті 214 КПК України. Якщо за вказаним фактом попередньо вже розпочато досудове розслідування, про вказані відомості та особу, яка їх надала, повідомляється керівник органу досудового розслідування, який очолює підрозділ, що обслуговує територію, де було вчинено вказане протиправне діяння, для того щоб в подальшому відповідні матеріали були спрямовані за належністю.

4. Під час обстеження приміщень, у яких розташовувалися так звані «органи поліції» чи «комендатури», слід бути готовими до того, що величезний масив криміналістично значущої інформації може міститися в актах (документах), які були складені представниками окупаційної влади. Для належної організації

роботи в цій сфері передусім мають бути створені спеціалізовані (міжвідомчі) слідчо-оперативні групи (з числа працівників органів прокуратури, Національної поліції України, Головного управління розвідки та СБУ), які забезпечуватимуть інформаційно-аналітичну роботу в наведеному напрямку. У разі виявлення в зазначених джерелах інформації відомості щодо обставин, що свідчать про вчинення кримінальних правопорушень за українським законодавством, слідчі або прокурори (бажано з числа учасників цієї міжвідомчої СОГ) зобов'язані, відповідно до ч. 1 ст. 214 КПК України, будуть внести вказані відомості до ЄРДР та розпочати окреме розслідування. Однак, постає справедливе питання, а яке доказове значення цих матеріалів і чи можливо їх використовувати для обґрунтування обвинувальної тези.

Законодавець частково відмовився від суворої процесуальної форми збирання всіх доказів, що є, безперечно, прогресивним кроком. Утворені штучні формальності не можуть бути перешкодою у встановленні фактів і обставин, що входять до предмету доказування (ст. 91 КПК). Головне – необхідно гарантувати дотримання прав і свобод людини [7]. «Докази, зауважує М. Є. Шумило, можуть бути такими, якщо вони отримані незабороненими способами. Відповідно до цього, у законодавстві повинні бути унормовані надійні гарантії їх допустимості і перевірки у форматі змагального судового розгляду» [21, с. 172-178].

Відповідно до вимог ч. 1 ст. 84 КПК України, докази повинні бути отримані у передбаченому законом порядку, який передбачає: наявність підстав прийняття рішень; присутність певного кола учасників, які мають права та діють на законних підставах; роз'яснення їхніх прав та обов'язків; послідовність дій; фіксацію результатів дій; підписи уповноважених осіб та можливість внесення до протоколу змін, доповнень і зауважень.

Очевидно, що всі дані, які містяться в документах, складених представниками окупаційної влади, мають бути перевірені, відповідно до правил кримінального процесуального доказування. Наведені документи не можуть бути джерелами доказів, проте інформація ретельному аналізу на предмет виявлення ознак кримінального правопорушення, що може мати слідчий чи оперативний інтерес. З приводу окремих документів окупаційної влади про реєстрацію юридично-значущих фактів, таких як: народження або смерті людини, медичних діагнозів, довідки про звільнення з місць несвободи тощо, вважаємо за доцільне звернутися до існуючої практики. Зважаючи на такий підхід, Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ (Інформаційний лист від 11 квітня 2017 року № 9-697/0/4-17 «Щодо використання у судових рішеннях формулювань, що відображають місце настання фактів, які мають юридичне значення») звернувся до голів апеляційних судів областей, Апеляційного суду міста Києва про рекомендацію визнання належними та допустимими доказів на підтвердження факту народження або смерті особи на тимчасово окупованій території України. Однак, у цьому документі зауважується на тому, що при позначенні місця настання певного факту відсутні підстави використовувати такі формулювання, як «Донецька народна республіка

(територія, непідконтрольна державній владі України)», «Донецька народна республіка, яка є тимчасово окупованою територією», «самопроголошена Донецька народна республіка» тощо. З огляду на зазначене, можемо констатувати, що в судовій практиці, зокрема в кримінальному судочинстві, уже існують непоодинокі прецеденти, коли судом застосовувалася вказана юридична формула.

Таким чином, слід враховувати, що документи, оформлені органами та установами, які знаходилися під контролем окупаційної влади, цілковито можуть братись до уваги сторонами кримінального провадження, але при тому вони мають оцінюватись лише разом з іншими доказами в їх сукупності та взаємозв'язку. З усього випливає, що всі ці документи в обов'язковому порядку мають підтверджуватись результатами проведених слідчих (розшукових) дій, відповідно до чинного законодавства України. Таку позицію необхідно передусім розглядати в контексті захисту прав мешканців окупованої території, але жодним чином не як визнання юрисдикції окупаційної влади. Усі документи, видані владою країни агресора, можуть бути визнані такими лише за наявності відповідної ухвали суду. Тож, на нашу думку, з метою налагодження системної роботи щодо виокремлення таких джерел доказів, які мають виняткове значення для слідства, необхідно розробити чіткі інструкції для органів правосуддя, прокуратури, слідства й дізнання щодо належної організації та порядку оформлення відповідних матеріалів у межах кримінального провадження з подальшою можливістю передачі їх до суду.

5. Наступним, вельми актуальним питанням є проведення перевірок щодо причин смерті людей, померлих у період тимчасової окупації. За інформацією голови Національної поліції України Ігоря Клименка, на деокупованій території Харківської області виявлено тіла майже 50 загиблих цивільних осіб, а також місця масового поховання з орієнтовною кількістю 445 могил, у багатьох з яких виявлені тіла, одягнені у військовий однострій та знаками розрізнення збройних формувань України. За дорученням керівництва МВС до вказаних місць спрямовано 10 мобільних лабораторій біологічних досліджень. Однак, на наш погляд, враховуючи масштабність усіх цих заходів, мають бути створені спеціальні групи, до складу яких входитимуть як працівники органів досудового розслідування, прокуратури, судово-експертних установ, так і особи, які діють згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 17 червня 2022 року № 698 «Про деякі питання забезпечення вилучення, передачі та репатріації тіл (останків) осіб, загиблих (померлих) у зв'язку зі збройною агресією проти України (забезпечення вилучення, передачі та репатріації тіл (останків) осіб, загиблих (померлих) у зв'язку зі збройною агресією проти України)». Ідеться про спеціальні групи осіб, які виконують гуманітарну місію, спрямовану на вилучення тіл (останків) осіб, померлих (загиблих) у зв'язку зі збройною агресією проти України. До складу таких спеціальних груп, як факультативні учасники, можуть входити компетентні суб'єкти – уповноважені особи місцевих адміністрацій, органів місцевого самоврядування, Міноборони, Збройних Сил, Національної гвардії, На-

ціональної поліції, ДСНС, МОЗ, СБУ (за згодою), органів прокуратури (за згодою), а також за згодою – судово-експертних (медичних) служб, громадських і релігійних об'єднань, благодійних організацій, міжнародних гуманітарних організацій. Головною метою роботи наведених СОГ має бути з'ясування обставин та причин смерті всіх без винятку людей, померлих у період окупації.

Водночас, відповідно до Порядку взаємодії між органами та підрозділами Національної поліції України, закладами охорони здоров'я та органами прокуратури України, при встановленні факту смерті людини під час воєнного стану на території України, затвердженого наказом МВС України, МОЗ України, ОГП від 09 березня 2022 року № 177/450/46, як офіційну інформацію про причини смерті людини за відсутності висновку судово-медичного експерта можливо розглядати лікарське свідоцтво про смерть за формою № 106/о або «фельдшерська довідка про смерть» за формою № 106-1/о. Таким чином, під час огляду останків померлих на деокупованих територіях слід спершу вилучити всі ці довідки, які, ймовірно, були оформлені за фактами смерті людей, виявлених у цих масових похованнях.

На початку окупації певний час на захоплених територіях працювали заклади охорони здоров'я України, керуючись при тому наказом МОЗ України від 1 березня 2022 року № 390 «Деякі питання встановлення факту смерті людини» (наказ втратив чинність згідно з наказом МОЗ України від 30 серпня 2022 року № 1570), відповідно до якого на період дії воєнного стану на території України та в разі неможливості виконання окремих функцій органів державної влади на окремих адміністративно-територіальних одиницях у зв'язку з триваючими бойовими діями: у випадку відсутності можливості (відсутність можливості взаємного інформування протягом 3-ох годин та більше) дозволялося захоронення тіл за умови:

- обов'язкового огляду трупа на місці його виявлення з оформленням відповідного протоколу (опису трупа із зазначенням трупних явищ та характеру і локалізації тілесних ушкоджень);

- проведення фотофіксації ушкоджень у випадку наявності (у випадку наявності ознак насильницької смерті) як обов'язкового доповнення до опису ушкоджень;

- у випадку невпізнаного (неідентифікованого) трупа та відсутності можливості проведення судово-медичної експертизи описати антропометричні дані трупа, надати його словесний портрет (причому, слід зробити портретну фотографію та зазначити особливі прикмети – зубну формулу, наявність татуювань тощо).

Крім того, копії заповнених документів разом із заповненою довідкою про причину смерті мали зберігатися в закладі охорони здоров'я до окремого розпорядження. Відповідно, органам досудового розслідування після поновлення української влади слід вжити всіх заходів щодо пошуку вказаних документів з метою їх подальшого використання як доказів під час перевірки причин смерті людини на період окупації.

Водночас керівники структурних підрозділів з питань охорони здоров'я

мають інформувати органи та підрозділи Національної поліції України і прокуратуру України про кількість встановлених фактів смерті людини, шляхом надсилання їм копій протоколів огляду трупів разом з фотознімками (на паперових носіях або з використанням електронної пошти).

Таким чином, під час проведення перевірки фактів смерті людини за всіма виявленими цими похованнями попередньо необхідно провести комплексні заходи щодо збору та систематизації вищенаведених джерел інформації. Для цього повинні бути залучені відповідні представники МОЗ України, а за можливості слід включити їх до складу спеціалізованих груп.

Висновки. Нами здійснено систематизацію окремих завдань органів досудового розслідування в умовах подолання наслідків агресії РФ на деокупованих територіях. Водночас це є лише першим кроком у подібних наукових розвідках, конче потрібних практичним працівникам. Тому запрошуємо всіх охочих до дискусії.

Використані джерела:

1. Teteriatnyk H. Legal adjusting or proceeding in the lost materials of criminal case in conditions of emergency legal regime. *European Reforms Bulletin: international scientific peer-reviewed journal: Grand Duchy of Luxembourg*. 2020. № 2. P. 83-87.

2. Бондар В. Взаємодія органів досудового розслідування з підрозділами, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність у виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. № 1(97). 2022. С. 190-206. URL : <https://doi.org/10.33766/2524-0323.97.190-206>.

3. Гловюк І. В. Деякі питання тлумачення статті 615-1 КПК України. *Організаційно-правові аспекти взаємодії правоохоронних та судових органів під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з військовою агресією РФ проти України*: матер. науково-практичного семінару (м. Дніпро, 30 квітня 2022 р.). Дніпро: Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е.О. Дідоренка, 2022. С. 3-8.

4. Захарова О. Відновлення втраченого провадження: порівняльний огляд українського процесуального законодавства. *National Law Journal*. Decembrie. 2016. С. 120-125.

5. Інструкція з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України: затв. наказом МВС України від 27.04.2020 № 357. *Верховна Рада України*. [Електронний ресурс] URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0443-20#Text>. (дата звернення: 22.08.2022)

6. Інструкція про організацію діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 6 лип. 2017 р. № 570. *Верховна Рада України*. [Електронний ресурс] URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws>. (дата звернення: 22.08.2022)

7. Інформаційно-довідкове забезпечення кримінальних проваджень: підруч. / за заг. ред. Бірюкова В. В. [В. В. Бірюков, В. Г. Хахановський, В. С. Бондар, С. В. Шалімов]. Київ : «Центр учбової літератури», 2014. 288 с.

8. Кримінальний процес : підруч. / Кол. авт. ; кер. авт. кол. д-р юрид. наук, доц. О.Ф. Кобзар. У 2-х ч. Ч. 2. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛПД, 2017. 216 с.

9. Лазукова О. В. Особливий режим досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції: дис. ... канд. юрид. наук. 12.00.09. Харків, 2018. 263 с.

10. Малахова О. В. Питання розподілу тягаря доказування між сторонами кримінального провадження. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2014. № 10/1. Т. 2. С. 161-163.

11. Навроцька В. В. Проблемні питання правового регулювання відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2018. № 3. С. 221-231.

12. Гловюк І., Дроздов О., Тетерятник Г., Фоміна Т., Рогальська В., Завтур В. Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану: науково-практичний коментар Розділу IX-1 Кримінального процесуального кодексу України (станом на 03 травня 2022) / Дніпро-Львів-Одеса-Харків, 2022. 80 с. [Електронний ресурс] URL : <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/4783>.

13. Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення: затверджене Наказом Офісу Генерального прокурора від 30.06.2020 № 298. *Верховна Рада України*. [Електронний ресурс] URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0298905-20#Text>. (дата звернення: 22.08.2022)

14. Положення про організацію діяльності підрозділів дізнання органів Національної поліції України: затверджено наказом МВС України 20 травня 2020 року № 405/зареєстровано в Міністерстві юстиції України 03 червня 2020 року за № 491/34774. *Верховна Рада України* (дата звернення: 22.08.2022) [Електронний ресурс] URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0491-20#Text>. (дата звернення: 22.08.2022)

15. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в заповіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні: наказ МВС України від 07.07.2017 № 575. *Верховна Рада України*. [Електронний ресурс] URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17>. (дата звернення: 22.08.2022)

16. Про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні: Інструкція, затв. спільним наказом ГПУ, МВС України, СБ України, Міністерством фінансів України, Адміністрацією ДПС України та Міністерством юстиції України від 16.11.2012. № 114/1042/516/1199/936/1681/51. *Верховна Рада України*. [Електронний ресурс] URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show>. (дата звернення: 22.08.2022)

17. Рішення ЄСПЛ «Куроченко та Золотухін проти України» (Заяви № 20936/16 та № 53257/16). [Електронний ресурс] URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_g12#Text. (дата звернення: 22.08.2022)

18. Рішення ЄСПЛ «Хлебик проти України» (заява № 2945/16). [Електронний ресурс] URL : <https://rm.coe.int/case-of-khlebit-v-ukraine1-ukr-ed/1680738311>. (дата звернення: 22.08.2022)

19. Тетерятник Г. К. Кримінальне провадження в умовах надзвичайних правових режимів: теоретико-методологічні та праксеологічні основи: монографія. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. 500 с. URL : <http://dspace.oduvs.edu.ua/handle/123456789/3057>.

20. Ткаченко Є. А. Неформальні практики у відновленні втрачених матеріалів кримінальних проваджень та можливі шляхи їх вирішення. *Питання боротьби зі злочинністю*. Вип. 36. 2018. С. 171-183.

21. Шумило, М. Є. Гносеологічна і процесуальна природа доказів у КПК України. *Кримінальне провадження: новачіі процесуальної теорії та криміналістичної практики: матеріали Міжн. наук.-практ. конференції, 18-19 квітня 2013 року, м. Сімферополь-Алушта / відпов. ред. М. А. Михайлов, Т.В. Омельченко; Таврійський нац. ун-т імені В. І. Вернадського. Сімферополь: ДДАЙП, 2013. С. 172-178.*

References:

1. Teteriatnyk, H. (2020) Legal adjusting or proceeding in the lost materials of criminal case in conditions of emergency legal regime. *European Reforms Bulletin: international scientific peer-reviewed journal: Grand Duchy of Luxembourg, 2, 83-87.* [in Luxembourg].
2. Bondar, V. (2022) Vzaiemodiia orhaniv dosudovoho rozsliduvannia z pidroz dilamy, yaki zdiisniuiut operativno-rozshukovu diialnist u vyjavlenni ta rozsliduvanni kryminalnykh pravoporushen u sferi obihu narkotychnykh zasobiv. *Visnyk Luhanskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav imeni E.O. Didorenka - Bulletin of the Luhansk State University of Internal Affairs named after E.O. Didorenko, 1 (97), 190-206.* [in Ukrainian].
3. Hloviuk, I. V. (2022) Deiakі pytannia tlumachennia statti 615-1 KPK Ukrainy. *Orhanizatsiino-pravovi aspekty vzaiemodii pravookhoronnykh ta sudovykh orhaniv pid chas rozsliduvannia kryminalnykh pravoporushen, pov'iazanykh z viiskovoiu ahresieiu rf proty Ukrainy: mater. Naukovo-praktychnoho seminaru (Dnipro, 30 kvitnia 2022 r.)- Orhanizatsiino-pravovi aspekty vzaiemodii pravookhoronnykh ta sudovykh orhaniv pid chas rozsliduvannia kryminalnykh pravoporushen, pov'iazanykh z viiskovoiu ahresieiu rf proty Ukrainy: mater. Scientific and practical seminar (Dnipro, April 30, 2022), 3-8.* Dnipro: Luhan. derzh. un-t vnutr. sprav im. E.O. Didorenka. [in Ukrainian].
4. Zakharova, O. (2016) Vidnovlennia vtrachenoho provadzhennia: porivnialnyi ohliad ukrainskoho protsesualnogo zakonodavstva. *National Law Journal.* Decembrie, 120-125. [in Ukrainian].
5. Instruksiiia z orhanizatsii reahuvannia na zaiavy i povidomlennia pro kryminalni, administrativni pravoporushennia abo podii ta operativnogo informuvannia v orhanakh (pidrozdilakh) Natsionalnoi politsii Ukrainy: zatv. nakazom MVS Ukrainy vid 27.04.2020 № 357. (2020) *Verkhovna Rada Ukrainy -Verkhovna Rada of Ukraine.* [Electronic resource] N. p. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0443-20#Text>. [in Ukrainian].
6. Biriukov, V. V., Khakhanovskyi, V. H., Bondar, V. S., Shalimov, S. V. (2014) Informatsiino-dovidkove zabezpechennia kryminalnykh provadzen: pidruchn. Kyiv : «Tsentr uchbovoi literatury». [in Ukrainian].
8. Kryminalnyi protses: pidruchn. (2017) / Kol. avt. ; ker. avt. kol. d-r yuryd. nauk, dots. O. F. Kobzar. (Part 1-2; Part 2). Dnipro : Dniprop. derzh. un-t vnutr. sprav ; Lira LTD. [in Ukrainian].
9. Lazukova, O. V. (2018) Osoblyvyi rezhym dosudovoho rozsliduvannia v umovakh voiennoho, nadzvychainoho stanu abo u raioni provedennia antyterorystychnoi operatsii. Kharkiv. [in Ukrainian].
10. Malakhova, O. V. (2014) Pytannia rozpodilu tiaharia dokazuvannia mizh storonamy kryminalnogo provadzhennia. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnogo humanitarnoho universytetu - Scientific Bulletin of the International Humanitarian University, 10/1, vol. 2, 161-163.* [in Ukrainian].
11. Navrotska, V. V. (2018) Problemni pytannia pravovoho rehuliuвання vidnovlennia vtrachenykh materialiv kryminalnogo provadzhennia. *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav - Scientific Bulletin of the Lviv State University of Internal Affairs, 3, 221-231.* [in Ukrainian].

12. Hloviuk, I., Drozdov, O., Teteriatnyk, H., Fomina, T., Rohalska, V., Zavtur V. (2022) Osoblyvyi rezhym dosudovoho rozsliduvannia, sudovoho rozghliadu v umovakh voiennoho stanu: naukovo-praktychnyi komentar Rozdilu IX-1 Kryminalnoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy (stanom na 03 travnia 2022) Dnipro-Lviv-Odesa-Kharkiv. [Electronic resource] N. p. URL : <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/4783>. [in Ukrainian].

13. Polozhennia pro Yedynyi reiestr dosudovykh rozsliduvan, poriadok yoho formuvannia ta vedennia: zatverdzhene Nakazom Ofisu Heneralnoho prokurora vid 30.06.2020 № 298. (2020) *Verkhovna Rada Ukrainy - Verkhovna Rada of Ukraine*. [Electronic resource] N. p. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0298905-20#Text>. [in Ukrainian].

14. Polozhennia pro orhanizatsiiu diialnosti pidrozdiliv diznannia orhaniv Natsionalnoi polit sii Ukrainy: zatverdzheno nakazom MVS Ukrainy 20 travnia 2020 r. № 405/ zareiestrovano v Ministerstvi yustyt sii Ukrainy 03 chervnia 2020 r. za № 491/34774. (2020) *Verkhovna Rada Ukrainy - Verkhovna Rada of Ukraine*. N. p. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0491-20#Text>. [in Ukrainian].

15. Pro zatverdzhennia Instruksii z orhanizatsii vzaiemodii orhaniv dosudovoho rozsliduvannia z inshymi orhanamy ta pidrozdilamy Natsionalnoi polit sii Ukrainy v zapobihanni kryminalnym pravoporushenniam, yikh vyjavlenni ta rozsliduvanni: nakaz MVS Ukrainy vid 07.07.2017 № 575. (2017) *Verkhovna Rada Ukrainy - Verkhovna Rada of Ukraine*. [Electronic resource] N. p. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17>. [in Ukrainian].

16. Pro orhanizatsiiu provedennia nehlasnykh slidchykh (rozshukovykh) dii ta vykorystannia yikh rezultat iv u kryminalnomu provadzhenni: Instruksii, zatv. spilnym nakazom HPU, MVS Ukrainy, SB Ukrainy, Ministerstvom finansiv Ukrainy, Administratsiieiu DPS Ukrainy ta Ministerstvom yustyt sii Ukrainy vid 16.11.2012. № 114/1042/516/1199/936/1681/51. (2012) *Verkhovna Rada Ukrainy. Ukrainy - Verkhovna Rada of Ukraine*. [Electronic resource] N. p. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show>. [in Ukrainian].

17. Rishennia YeSPL «Kurochenko ta Zolotukhin proty Ukrainy» (Zaiavy № 20936/16 ta № 53257/16). (N. d.) [Electronic resource] N. p. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_g12#Text. [in Ukrainian].

18. Rishennia YeSPL «Khlibik proty Ukrainy» (zaiava № 2945/16). (N. d.) [Electronic resource] N. p. URL : <https://rm.coe.int/case-of-khlibik-v-ukraine1-ukr-ed/1680738311>. [in Ukrainian].

19. Teteriatnyk, H. K. (2021) Kryminalne provadzhennia v umovakh nadzvychainykh pravovykh rezhymiv: teoretyko-metodolohichni ta prakseolohichni osnovy: monohrafiia. Odesa : Vydavnychiy dim «Helvetyka». URL : <http://dspace.oduvs.edu.ua/handle/123456789/3057>. [in Ukrainian].

20. Tkachenko, Ye. A. (2018) Neformalni praktyky u vidnovlenni vtrychenykh materialiv kryminalnykh provadzhen ta mozhyly shliakhy yikh vyrishennia. *Pytannia borotby zi zlochynnistiu - The issue of fighting crime*, 36, 171-183. [in Ukrainian].

21. Shumylo, M. Ye. (2013) Hnoseolohichna i protsesualna pryroda dokaziv u KPK Ukrainy. *Kryminalne provadzhennia: novatsii protsesualnoi teorii ta kryminalistychnoi praktyk y: materialy Mizhn. nauk.-prakt. konferentsii, 18-19 kvitnia 2013 r., Simferopol-Alushta - Criminal proceedings: innovations in procedural theory and forensic practice: materials of the International science and practice conference, April 18-19, 2013, Simferopol-Alushta, 172-178. // vidpov. red. M. A. Mykhailov, T.V. Omelchenko; Tavriiskyi nats. un-t imeni V. I. Vernadskoho. Simferopol: DIAIPI*. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 23.08.2022

Bondar V., Candidate of Legal Sciences, Associate Professor, Dean of Faculty No. 2 (training of specialists for pre-trial Investigation Bodies) of E.O. Luhansk State University of Internal Affairs named after E.O. Didorenko (Ivano-Frankivsk, Ukraine)

Yakovenko M., Candidate of Legal Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Organization of Law Enforcement and Judicial Bodies, faculty No. 1 (training of specialists for criminal police and preventive activities) of E.O. Luhansk State University of Internal Affairs named after E.O. Didorenko (Ivano-Frankivsk, Ukraine)

ON THE TASKS OF PRE-TRIAL INVESTIGATION BODIES UNDER THE CONDITIONS OF OVERCOMING THE CONSEQUENCES OF RUSSIAN AGGRESSION AT THE DE-OCCUPIED TERRITORIES: DETERMINATION OF THE PROBLEM

The article is dedicated to the identification of problematic issues of interaction of pre-trial investigation bodies. The article is dedicated to the activities of pre-trial investigation bodies under the conditions of overcoming the consequences of Russian aggression at the de-occupied territories. It discusses key aspects of the organization of the activities of the investigation units for the implementation of measures for stabilization. The normative regulation for the restoration of lost materials of criminal proceedings is analyzed. Relevant organizational and tactical recommendations were developed, as well as theoretical issues aimed at improving the legal regulation of the subject under study.

The effectiveness of the introduced changes to the Criminal Procedure Code of Ukraine regarding the improvement of the procedure for carrying out criminal proceedings under the conditions of wartime was investigated. It was established that the existing mechanism for restoring lost materials of criminal proceedings as well as the activity of pre-trial investigation bodies in the de-occupied territories have to be improved.

The issue of interaction between pre-trial investigation bodies and the units that provide operative and investigative activities was highlighted. Procedural and organizational forms of interaction between an investigator and operative units was systematized, taking into account the peculiarities of the pre-trial investigation conducted under wartime conditions.

It was substantiated that during the restoration of the institute of criminal justice at the liberated territories, in addition to investigative and operative groups, special inventory commissions should be created, which may include employees from prosecutor's offices (procedural managers), heads of pre-trial investigation bodies (their deputies), representatives of the State Bureau of Investigation, employees from information and analytical support units and regime-secret departments.

The article discusses the issue of ensuring the principle of inevitability of punishment and investigation of criminal offenses committed during the occupation by both combatants of the Russian Federation and local residents.

The authors analyzed the peculiarities of the inspection of the premises where the so-called "police bodies" or "commandant's offices" were located. The significance of the documents issued by occupation authorities as a source of forensically significant information was described.

Aspects related to providing causes of deaths of people that occurred during the period of temporary occupation were reviewed. It was suggested that representatives of

health care institutions and special humanitarian mission groups which remove the bodies (remains) of the dead (victims) be involved.

Keywords: coroner, interaction, pre-trial investigation, forensic methodology, pre-trial investigation body, investigative, operational unit.

DOI: 10.33766/2524-0323.99.242-252

УДК: 349.98

Гусєва В. О., доктор юридичних наук, професор, професор кафедри криміналістики, судової експертології та домедичної підготовки Харківського національного університету внутрішніх справ (м. Вінниця, Україна)

e-mail: v.guseva989@ukr.net

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-8614-1573>

КРИМІНАЛІСТИЧНА КЛАСИФІКАЦІЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ РЕЙДЕРСТВОМ, ЕЛЕМЕНТИ ЇХ КРИМІНАЛІСТИЧНИХ ХАРАКТЕРИСТИК

У статті обґрунтовано тезу про те, що проблеми рейдерства залишаються актуальними, незважаючи на політичну ситуацію, адже вони відрізняються високим рівнем суспільною небезпеки. Зокрема визначено, що наслідками протиправного поглинання та захоплення підприємств, сільськогосподарських земель, порушення прав їх засновників, учасників, акціонерів, членів, може стати відсутність перспективних пропозицій співпраці з зарубіжними партнерами щодо побудови взаємовигідних господарських відносин. Урешті-решт таке явище як рейдерство призводитиме не тільки до зниження авторитету українських підприємств, установ, організацій як учасників міжнародних економічних відносин, але й матиме різнопланові негативні прояви в економіко-соціальной сфері життєдіяльності суспільства.

На підставі здійсненого аналізу емпіричних даних та положень чинного кримінального законодавства виокремлено групу кримінальних правопорушень, пов'язаних з рейдерством. Наголошено, що побудові групових криміналістичних методик мають передувати здійснення криміналістичної класифікації досліджуваних кримінальних правопорушень, а також елементів їх криміналістичних характеристик. На підставі такої класифікаційної підстави як предмет посягання здійснено криміналістичну класифікацію кримінальних правопорушень, пов'язаних з рейдерством.

За результатами здійсненого аналізу слідчої та судової практики розслідування кримінальних правопорушень, відповідальність за які передбачено ст. 206-2 Кримінального кодексу України автором виокремлено типові елементи криміналістичної характеристики цього виду злочину та надано їм характеристику. Зокрема визначено, що елементами криміналістичної характеристики протиправного поглинання або захоплення майна підприємств, установ, організацій є обстановка вчинення злочину, спосіб і засоби його вчинення, сліди, особа злочинця. Наголошено, що розглянута проблематика досі залишається малодослідженою, а тому потребує подальших наукових напрацювань з урахуванням потреб правоохоронних і судових органів.

Ключові слова: рейдерство, криміналістична класифікація, криміналістична характеристика, протиправне заволодіння, майно, приватне підприємство.